

Розділ 12

ВІЙСЬКОВА КОМАНДНА СТРУКТУРА

Роль інтегрованих збройних сил

Еволюція нової військової структури

Вплив розвитку власне Європейської системи безпеки та оборони

**Концепція багатонаціональних об'єднаних
оперативно - тактичних сил (БООТС)**

Внутрішня адаптація сил альянсу

Нові концепції командування та управління

Військова структура

Розширення НАТО і вступ нових членів

Заходи та ініціативи в межах Партнерства заради миру

Розширення консультацій та співпраці

ВІЙСЬКОВА КОМАНДНА СТРУКТУРА

РОЛЬ ІНТЕГРОВАНИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ

Усі держави, що є членами військової структури НАТО, надають контингенти своїх збройних сил, які разом утворюють інтегровану військову структуру Альянсу. Відповідно до основоположних принципів, на яких ґрунтуються відносини між політичними і військовими інститутами в демократичних державах, інтегрована військова структура завжди залишається під політичним контролем і керівництвом найвищого рівня.

Роль інтегрованої військової структури полягає в організаційному забезпеченні захисту територій держав - членів Альянсу від загрози їхній безпеці і стабільності згідно із Статтею 5 Північноатлантичного договору. В межах цієї інтегрованої структури Альянс підтримує необхідну військову потужність для виконання повного спектра місій НАТО. Стаття 5¹ Вашингтонського договору вимагає в плані колективної оборони, щоб об'єднані збройні сили Альянсу були здатні стримати будь-якого потенційного агресора, а в разі нападу припинити його наступ якомога раніше. Вона також вимагає від них забезпечення політичної незалежності та територіальної цілісності країн-членів. Збройні сили Альянсу повинні також бути готовими до участі в запобіганні конфліктам та виконання операцій з врегулювання криз, які не підпадають під дію Статті 5. Ці сили мають важливу роль у розвитку співпраці та порозуміння з країнами - партнерами НАТО та іншими державами, особливо у допомозі країнам-партнерам підготуватись до можливої участі в операціях Партнерства заради миру під проводом НАТО. В такий спосіб вони роблять свій внесок у збереження миру, забезпечення спільних інтересів членів Альянсу в галузі безпеки та утримання безпеки і стабільності в євро-атлантичному регіоні. Найбільш показовим прикладом цієї розширеної ролі є безпрецедентне розгортання військових сил НАТО у взаємодії з іншими країнами в Боснії та Герцеговині, де, відповідно до мандата ООН, наприкінці 1995 року Альянс отримав завдання реалізувати військові аспекти Дейтонської мирної угоди.

Наприкінці 1996 року Сили втілення (ІФОР), створені для виконання цього завдання, поступилися місцем багатонаціональним Силам стабілізації (СФОР) під проводом НАТО, що також складаються з військових формувань держав Альянсу та інших країн, які беруть участь у діяльності, спрямованій на створення умов миру в колишній Югославії.

1 Див. зноску 2 на стор. 158.

Наприкінці 1997 року уряди держав НАТО оголосили, що, відповідно до нового мандата Ради Безпеки ООН, з середини 1998 року НАТО сформує нові багатонаціональні сили під своїм керівництвом з метою утвердження існуючих досягнень. Нові сили збережуть колишню назву.

У 1999 році після закінчення повітряної кампанії Альянсу, покликаної покласти край репресіям та етнічним чищенням, організованим сербським керівництвом проти косовських албанців, на виконання рішення Ради Безпеки ООН були створені сили в Косові (КФОР), в основі яких - сили НАТО. Ці сили мають на меті втілення у життя військово-технічної угоди, яка була укладена 10 червня командувачем сил КФОР та представниками Югославії. Перші частини увійшли до Косова 12 червня. Як передбачено військово - технічною угодою, розгортання сил безпеки було синхронізоване з виведенням сербських сил безпеки з провінції. До 20 червня виведення сербських сил було завершено і КФОР повністю закріпились у Косові.

У повному складі КФОР налічується 50 000 особового складу. Це багатонаціональні сили під єдиним командуванням та управлінням за значної участі НАТО та домовленості про участь Російської Федерації. Понад 12 інших країн, що не є членами НАТО, взяли участь у початковому формуванні сил КФОР.

Про ці рішення та політичний процес, що передував їм, йдеться в інших розділах, де також міститься інформація щодо інших аспектів нових завдань і функцій Альянсу, зокрема втілення програми "Партнерство заради миру", розвитку власне Європейської системи безпеки і оборони в межах Альянсу (ESDI). Всі ці нові напрями діяльності поставили перед існуючою військовою командною структурою НАТО нові вимоги й істотно вплинули на її адаптацію та на формування нової командної структури, активація якої розпочалась 1 вересня 1999 року.

Реорганізація збройних сил вплинула на загальну систему оборони Альянсу. Зміни у рівні готовності і системі формування збройних сил НАТО віддзеркалюють суто оборонну природу Альянсу. Колишня концепція передової оборони вже не застосовується в континентальній Європі. Однак регіональні відмінності, пов'язані з проблемами, що можуть постати перед військами, все ще існують, і вони можуть спричинитися до такої ситуації, яка потребуватиме передового розгортання збройних сил. Збройні сили США в Європі були скорочені майже на дві третини, і більшість сил Альянсу було виведено з Німеччини. Про ці свідчення трансформації оборонної системи НАТО йдеться більш детально у розділі 2.

Інші чинники також суттєво вплинули на процес трансформації. Наприклад, гнучкість та мобільність поточної оборонної системи передбачає також забезпечення спроможності НАТО протистояти загрозі поширення зброї масового знищення (ядерної, біологічної та хімічної) та засобів її доставки. Багато уваги приділяється урахуванню цього ризику в забезпеченні обороноздатності Альянсу.

Фактор багатонаціональності також має велике значення для розбудови нової оборонної системи. Йдеться про розширення можливостей розподілу обов'язків між союзниками під час виконання спільних завдань, вдосконалення утримання і використання військового потенціалу НАТО, ефективніше використання ресурсів, виділених на оборону. Принцип багатонаціональності застосовується в усіх складових структури Альянсу і має першочергову важливість для збереження солідарності і згуртованості НАТО, для ефективного виконання завдань Альянсу, а також для унеможливлення ренаціоналізації оборонної політики.

Принцип колективності при обороні Альянсу закладений у практичні домовленості, які дозволяють союзникам скористатись важливими політичними, військовими та матеріальними перевагами колективної оборони і попереджують ренаціоналізацію оборонної політики не позбавляючи членів Альянсу їхнього суверенітету. Ці домовленості також дозволяють силам НАТО виконувати операції з реагування на кризові ситуації поза статтею 5 і є передумовою єдиної реакції Альянсу на усі можливі несподіванки. Вони ґрунтуються на процедурах консультацій, інтегрованій військовій структурі та угодах про співпрацю. До головних рис належать: колективне планування сил; спільне фінансування; спільне оперативне планування; багатонаціональні формування, штаби та командні структури; інтегрована система протиповітряної оборони; збалансований розподіл ролей та обов'язків між членами Альянсу; розгортання та утримання підрозділів поза межами території країни в разі необхідності; процедури, включно з плануванням; врегулювання криз та підсилення; спільні стандарти та процедури для обладнання, підготовки та матеріально-технічного забезпечення; спільні та об'єднані доктрини і навчання там, де це підходить; співпраця в галузі інфраструктури, озброєнь та матеріально-технічного забезпечення. Включення країн-партнерів НАТО в ці домовленості або організація подібних домовленостей для них у відповідних галузях допомагає вдосконалювати співпрацю та посилює спільні зусилля в напрямі євро-атлантичної безпеки.

ЕВОЛЮЦІЯ НОВОЇ ВІЙСЬКОВОЇ СТРУКТУРИ

Еволюція в напрямі нової військової командної структури НАТО зазнала впливу багатьох чинників, з яких найважливішими є розвиток власне Європейської системи безпеки та оборони в Альянсі; впровадження концепції багатонаціональних об'єднаних оперативнотактичних сил; загальне скорочення та перебудова збройних сил країн Альянсу, що стали можливими завдяки змінам у кліматі безпеки по закінченні холодної війни; прийняття Альянсом на себе нових завдань та відповідальності, зокрема, за операції з підтримки миру та врегулювання кризових ситуацій. Нижче описано, як усі ці чинники впливають на військову структуру Альянсу.

Вплив розвитку власне Європейської системи безпеки та оборони

Причини прийняття урядами країн - членів НАТО рішення про посилення власне Європейської системи безпеки та оборони в межах Альянсу (ESDI), а також наслідки цього рішення і взаємодія між НАТО та Західноєвропейським Союзом (ЗЄС) і Європейським Союзом (ЄС), описані в розділі 4.

Чіткіше окреслена і активніша роль європейців в НАТО має як політичне, так і військове значення і визначає параметри зовнішньої та внутрішньої трансформації Альянсу. Це тривалий процес, який на різних етапах протягом останнього десятиріччя зазнав впливу рішень, прийнятих Європейським Союзом, Західноєвропейським Союзом та самим Альянсом. Поряд з цими рішеннями, які взаємозв'язані і впливають на адаптацію європейських та євро-атлантичних інститутів до змін у кліматі безпеки, до яких привело закінчення холодної війни, значну роль відіграють й інші чинники. Особливо варто згадати три з них.

Першим з них стала інтенсифікація співпраці в галузі безпеки між демократичними державами Європи та Північної Америки, представленими в НАТО, і новими незалежними державами колишнього Радянського Союзу та Центральної і Східної Європи, а також з європейськими державами, які за часів холодної війни дотримувалися принципів нейтралітету та неприєднання. По припиненні розмежування Європи колишнє протистояння між Сходом і Заходом втратило своє значення, що дало змогу розвивати більш широку, всебічну концепцію безпеки в інтересах євро-атлантичного регіону в цілому. Другим важливим чинником у цьому контексті стало посилення значення врегулювання криз,

миротворчих операцій та підтримки миру, яке гостро проявилось понад усе в конфлікті у колишній Югославії.

Третя група кардинальних подій, що дуже помітно вплинули на перебудову безпеки по закінченні холодної війни, обумовлена бажанням вступити до Альянсу, висловленим значною кількістю країн Центральної та Східної Європи після того, як країни НАТО прийняли рішення відкрити Альянс для вступу нових членів згідно зі Статтею 10 Північноатлантичного договору, а також після історичного рішення про запрошення трьох країн до початку переговорів про вступ, ухваленого в липні 1997 р. Далі в цьому розділі описані військові наслідки цих подій.

Усі ці події створили контекст, в якому точаться дискусії щодо власне Європейської системи безпеки та оборони в межах Альянсу.

У політичному сенсі розвиток ESDI спрямований на посилення європейського стовпа Альянсу і одночасне зміцнення трансатлантичної ланки. Вона розробляється для того, щоб дати змогу європейцям перебрати на себе більшу відповідальність за власну безпеку та оборону і забезпечити європейським членам НАТО можливість робити більш скоординований внесок у безпеку усього Альянсу.

У військовій сфері розвиток ESDI дасть змогу використовувати ресурси НАТО (за узгоджених обставин, спільно з силами країн - не членів Альянсу) під керівництвом Західноєвропейського Союзу задля проведення операцій, до яких Альянс може бути не залучений безпосередньо.

Однією з основних вимог ESDI є відповідні домовленості, які дозволили б використовувати необхідні елементи командної структури НАТО для допомоги в проведенні операцій під проводом Західноєвропейського Союзу². Ці елементи надалі називатимуться “відокремлювані, але не окремі”, оскільки вони можуть передаватись у розпорядження Західноєвропейського Союзу, залишаючись при цьому невід’ємною частиною власної військової структури Альянсу.

Ще одним важливим аспектом власне Європейської системи безпеки та оборони є так звана “концепція Багатонаціональних об’єднаних оперативно-тактичних сил”, або “BOOTS”. Ця концепція і її значення для адаптації військової структури Альянсу представлені нижче.

2 Роль Західноєвропейського Союзу (ЗЄС) у розвитку власне Європейської системи безпеки та оборони поступово переходить до Європейського Союзу (ЄС), що відповідає рішенням, ухваленим Радою Європейського Союзу в Гельсінкі в грудні 1999 р. та у Фейрі, Португалія в червні 2000 р. У листопаді 2000 р. в Марселі Рада міністрів ЗЄС прийняла відповідні рішення: оперативна роль ЗЄС офіційно була передана ЄС і визначені необхідні процедури для залишкових функцій та структур ЗЄС. Див. також розділ 4 та розділ 15.

КОНЦЕПЦІЯ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАНИХ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНИХ СИЛ (БООТС)

БООС - це багатонаціональні, об'єднані (що включають різні роди військ) військові формування, пристосовані до виконання специфічних військових завдань і покликані виконувати повний спектр військових місій Альянсу, які потребують багатонаціонального командування та управління усіма родами військ з боку штабів БООТС. До них можуть входити елементи, надані країнами - не членами НАТО.

Концепція БООТС була ініційована наприкінці 1993 року і прийнята на Брюссельському саміті у 1994 році. Тоді глави держав та урядів країн - членів НАТО віддали наказ про те, щоб подальший розвиток концепції відбивав їхню готовність надавати ресурси НАТО, на основі окремих рішень Північноатлантичної ради, в розпорядження Західноєвропейського Союзу (ЗЄС) для проведення операцій, підтримавши в такий спосіб розбудову власне Європейської системи безпеки і оборони. На додаток вони прив'язали розвиток концепції БООТС до практичної політично-військової співпраці в контексті Партнерства заради миру (ПЗМ).

Потреба, задля якої вона розробляється, виникла через зміни клімату безпеки в Європі і виникнення менших, але різноманітних і непередбачуваних ризиків для миру і стабільності. Зокрема, було вирішено, що система майбутньої безпеки потребуватиме мобільних, багатонаціональних, об'єднаних (що включають різні роди військ) військових формувань, пристосованих до виконання специфічних військових завдань. До них належать: гуманітарна допомога, миротворчі операції та підтримка миру, а також колективна оборона. Необхідні сили можуть бути різними залежно від обставин і мають бути зосереджені швидко, а то й негайно після отримання наказу.

Основою концепції БООТС, що має розв'язати ці завдання, є система командування та управління, необхідна для ефективного функціонування цих сил. Різноманітні обставини, за яких можуть діяти БООТС, накладають значні вимоги на систему командування і управління такими операціями. Тому штаби БООТС мають надзвичайно важливу роль. Штаби БООТС формуватимуться навколо серцевини, або "ядра" відібраних "материнських" штабів командної структури. Вони, в разі необхідності виконання вимог конкретних місій, будуть підсилюватись елементами з інших штабів НАТО та з країн - членів Альянсу і партнерів на модульній основі.

Проведено вже низку випробувань концепції БООТС, наприклад, протягом навчань "Елайд ефорт" у листопаді 1997 року, до яких за

спостерігачів були запрошені представники ряду країн-партнерів; та протягом навчань “Стронг резолв” у березні 1998 року, в яких підрозділи країн-партнерів уже брали участь й інтегрувались саме через структуру БООТС. Метою випробувань була оцінка концепції штабів БООТС, що розвивалась.

На основі цих випробувань та інших відповідних штабних аналізів Альянс розпочав у 1999 році втілення в життя концепції БООТС. Цей процес, який передбачає надання необхідної штабної підтримки та оснащення для управління, командування та зв'язку, має завершитись наприкінці 2004 року. При втіленні повною мірою враховуються знання, які НАТО набуло під час операцій в колишній Югославії. Також продовжується робота з навчання особового складу і оснащення штабів, що роблять свій внесок у БООТС. Завершення втілення концепції забезпечить Альянс важливим інструментом врегулювання криз у XXI сторіччі.

ВНУТРІШНЯ АДАПТАЦІЯ СИЛ Альянсу

Внутрішня адаптація збройних сил Альянсу полягає у подальшому їх скороченні і перебудові, що здійснюються протягом останніх років з метою більш ефективного реагування Альянсу на нові умови, викликані змінами в кліматі безпеки.

Цей процес бере свій початок у Лондонській декларації від липня 1990 року, у якій глави держав та урядів країн НАТО закликали адаптуватися до змін, які впливали на ситуацію в Європі. Лондонський саміт став поворотною точкою в історії Альянсу і привів до прийняття в листопаді 1991 року нової стратегічної концепції, що відбиває більш широкий підхід до безпеки, ніж раніше. Це знайшло своє відображення в розвитку ситуації в галузі європейської безпеки в 1992 та 1993 роках. У січні 1994 року глави держав та урядів країн - членів НАТО закликали до подальшого дослідження можливостей розвитку і адаптації політичних та військових структур і процедур Альянсу з метою більш гнучкого й ефективного виконання місій організації, до яких належить і підтримка миру.

У вересні 1994 року Військовий комітет розпочав “Довгострокове дослідження НАТО” (LTS), з метою вивчення інтегрованої військової структури Альянсу і висунення “пропозицій щодо змін у структурі збройних сил Альянсу, командних структурах та спільній інфраструктурі”. В рамках цієї програми міністри закордонних справ виробили подальші важливі

рекомендації на своїй зустрічі в Берліні у червні 1996 року, де визначили масштаб місій НАТО, до виконання яких має бути готовою нова командна структура.

На зустрічі в Берліні у червні 1996 року міністри закордонних справ країн НАТО підтвердили, що важливим елементом адаптації Альянсу є розбудова власне Європейської системи безпеки та оборони в межах НАТО, яка дозволила б європейським членам організації робити більш узгоджений і ефективний внесок у місії та діяльність Альянсу, демонструючи спільну відповідальність; діяти самостійно в разі необхідності; підсилити трансатлантичну ланку. Вони також закликали до подальшого розвитку спроможності Альянсу виконувати нові ролі та місії в галузі запобігання конфліктам та врегулювання криз; діяти в інтересах боротьби з поширенням зброї масового знищення та засобів її доставки; підтримувати при цьому потенціал колективної оборони. Це мало бути доповнено більшим внеском Альянсу в безпеку та стабільність в усьому євро-атлантичному регіоні через розширення і поглиблення співпраці з країнами - партнерами НАТО.

Такий важливий поштовх роботі Військового комітету над внутрішньою адаптацією Альянсу став результатом рішень, колективно прийнятих усіма 16 країнами-членами. У грудні 1997 року Іспанія оголосила про свій намір приєднатись до нової військової структури. Франція, яка бере участь у роботі Військового комітету над внутрішньою адаптацією, зазначила, що не збирається повною мірою брати участь у інтегрованих структурах НАТО, але підтвердила своє позитивне ставлення до процесу внутрішньої адаптації, що триває, і до вибіркової участі в операціях під проводом НАТО.

Для того щоб зусилля Альянсу щодо посилення можливостей виконувати його ролі та місії були плідними, необхідно досягти трьох фундаментальних цілей. Має бути забезпечена військова ефективність Альянсу; збережена трансатлантична ланка; розвинена власне Європейська система безпеки та оборони (ESDI) в НАТО.

Переважаючим імперативом у розвитку будь-якої нової структури є те, що вона має бути "орієнтованою на місії". Вона повинна забезпечити НАТО можливостями виконати повний спектр ролей та місій Альянсу від його традиційного завдання колективної оборони до виконання нових ролей за умов, що змінюються, до яких належать і місії "поза межами Статті 5", такі як операції з підтримки миру. Крім того, необхідно взяти до уваги такі чинники, як гнучкість, ефективність сил, єдність Альянсу, принцип багатонаціональності, реальні можливості та вимоги ESDI і БООТС .

Нова структура також повинна мати потенціал зростання і бути достатньо гнучкою для того, щоб охопити нових членів без серйозних змін. У цьому контексті було вирішено, що вступ Чеської Республіки, Польщі та Угорщини не потребуватиме створення додаткових командних штабів НАТО. Структура також має надавати відповідні можливості для участі країнам-партнерам.

НОВІ КОНЦЕПЦІЇ КОМАНДУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ

У своїй роботі з внутрішньої адаптації НАТО розробило нові концепції командних відносин, що мають забезпечити ефективну координацію між різними рівнями командування в межах нової військової структури. Ці нові концепції відображають гнучкіший підхід до виконання місій та завдань Альянсу. Вони базуються на раціоналізованому, багатифункціональному підході до всієї командної структури і мають такі характеристики:

- взаємна підтримка в командних стосунках є одним із основних принципів, які визначають нову структуру. Його метою є надання Північноатлантичній раді, Військовому комітету та командувачам усіх рівнів більшої гнучкості щодо надання пріоритетності виконанню найнагальніших завдань.
- більший наголос на проведенні заходів та операцій Альянсу на регіональному рівні. Це, зокрема, обумовлено тим, що в сучасних умовах зросла взаємозалежність між регіонами. Робота над новою командною структурою виявила потребу у створенні штабів регіонального базування, які могли б приймати під своє командування нові сили, а також підтримувати процес підсилення на регіональному та міжрегіональному рівні.
- гнучкий підхід до заходів командування та управління (C2), таких як визначення географічних меж, координаційних ліній та розподіл на етапи, що значно полегшить проведення навчань і операцій. Так, наприклад, у об'єднаному командуванні в Європі постійного характеру набудуть лише заходи, необхідні для проведення повсякденних мирних операцій на регіональному та стратегічному рівні. Таким чином, усувається необхідність у постійних географічних межах розподілу нижче регіонального рівня об'єднаного командування в Європі, а також скасовується постійно діюче об'єднане субрегіональне командування (JSRC) в зонах спільних операцій.
- зосередження більшої уваги на принципі багатонаціональності при комплектуванні особовим складом нових військових штабів,

що дасть можливість представництва усіх країн-членів на рівні стратегічного командування. Це також полегшить забезпечення в усій командній структурі представництва країн, що межують з іншими регіональними командуваннями та сприятиме підвищенню можливостей первинного підсилення. Як наслідок, буде розширено коло країн, задіяних на рівні об'єднаних субрегіональних командувань (JSRC), що дасть змогу країнам, котрі межують з державами, на території яких розмішується об'єднане субрегіональне командування, бути представленими належним чином.

Ця адаптація виконувалась відповідно до рекомендацій довгострокового дослідження, що було розпочате у 1994 році. Тип, кількість та розташування штабів, які мають складати командну структуру, були узгоджені міністрами оборони в 1997 році. На основі цього рішення Північноатлантична рада ухвалила запити про активацію штабів у березні 1999 року, проклавши шлях широкомасштабній імплементації нової військової командної структури НАТО, яка розпочалась у вересні 1999 року.

ВІЙСЬКОВА СТРУКТУРА

Інтегрована військова структура складається із частин збройних сил, що надаються державами-членами військової структури згідно з певними правилами. В межах існуючої нині структури є три головні категорії сил, а саме: **Сили негайного і швидкого реагування, Основні оборонні сили** та **Резервні сили**.

Сили реагування є універсальними мобільними частинами сухопутних, повітряних і військово-морських сил, що утримуються на високому рівні бойової готовності і можуть швидко вводитись в дію в разі потреби раннього реагування на кризу. **Сили негайного реагування** складаються з сухопутних і авіаційних компонентів, а також з військово-морських сил постійного базування в Атлантиці та Середземномор'ї та штабу Мобільних сухопутних сил (AMF(L)) Командування об'єднаними збройними силами НАТО в Європі (ACE). До складу **Сил швидкого реагування** входять інші сухопутні, повітряні та морські елементи, такі як штаб Сил швидкого реагування ACE та штаб Багатонаціональної дивізії (Центр) (MND(C)).

Основні оборонні сили складаються з діючих і таких, що можуть бути мобілізованими, сухопутних, військово-повітряних і військово-морських сил, спроможних забезпечити стримування і захист від примусу

або агресії. Ці сили мають національні й багатонаціональні формування різних рівнів готовності. Існує чотири багатонаціональних корпуси основних оборонних сил: один датсько-німецький, один голландсько-німецький і два німецько-американських. Деякі з цих частин можуть розгортатися для підтримки операцій “поза межами дії Статті 5”.

Окрім цього, існує домовленість, яка передбачає, що Європейський корпус, до якого входять підрозділи Бельгії, Франції, Німеччини, Люксембургу та Іспанії, може бути підпорядкований НАТО в часи кризи для залучення в складі як основних оборонних сил, так і сил реагування. У квітні 2000 року в результаті подібних домовленостей оперативне управління силами в Косові (КФОР) було передане Єврокорпусу під загальним керівництвом НАТО в процесі ротації командування.

Резервні сили складаються з інших формувань, що перебувають на різних рівнях готовності і можливості їх використання. Ці сили можуть використовуватись як сили підкріплення у будьякому районі чи морській зоні дії НАТО для стримування, врегулювання кризи чи забезпечення оборони.

Вони складаються з формувань двох видів: таких, що передаються під **оперативне командування або оперативне управління** Верховного головнокомандувача НАТО у разі потреби згідно з узгодженою процедурою або в узгоджений час; і таких, що можуть бути передані під оперативне командування Верховного головнокомандувача НАТО в разі потреби в майбутньому згідно з домовленістю між державами-членами.

Деякі з вищенаведених термінів мають конкретне військове визначення. Терміни “командування” і “управління”, наприклад, стосуються характеру повноважень військових командувачів щодо переданих в їх розпорядження військових частин. У міжнародному контексті вони можуть мати тлумачення, відмінне від суто національного визначення. Коли держави НАТО виділяють свої сили в розпорядження Альянсу, вони передають їх у оперативне командування і оперативне управління, що відрізняється від повного командування всіма аспектами операцій і управління цими силами. Згадані аспекти залишаються в межах національної відповідальності і повноважень.

Як правило, більшість частин збройних сил НАТО залишається повністю під національним командуванням до моменту перепідпорядкування їх Альянсу для проведення конкретної операції відповідно до рішення, що приймається на політичному рівні. Винятком з цього правила є певні інтегровані елементи військових штабів НАТО; частини інтегрованої структури протиповітряної оборони, зокрема Сили раннього повітряного попередження і управління (AWACS); деякі складові системи зв'язку;

Військово-морські сили постійного базування, а також інші елементи Сил реагування Альянсу, про які йдеться нижче в цьому розділі.

Верховний головнокомандувач об'єднаних збройних сил НАТО в Європі (SACEUR)

Головне завдання Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі полягає в тому, щоб під політичним керівництвом Північноатлантичної ради або Комітету оборонного планування забезпечувати збереження миру, безпеки і територіальної цілісності держав - членів Альянсу. У випадках агресії він відповідає за здійснення військових заходів у межах відповідальності й спроможності Командування об'єднаними збройними силами НАТО в Європі, спрямованих на підтвердження солідарності держав Альянсу і готовності зберегти недоторканність території держав-союзниць; забезпечення захисту свободи морських зон і життєво важливих економічних комунікацій; збереження або відновлення безпеки зони його відповідальності (AOR).

SACEUR виконує військове планування, включно з визначенням та запитом про надання сил необхідних для виконання будь-яких місій Альянсу, серед яких забезпечення стабільності, допомога в регулюванні криз та ефективна оборона. Він подає на розгляд політичного і військового керівництва НАТО рекомендації з усіх військових питань, які можуть позначитись на виконанні його обов'язків. Він має прямий доступ до начальників генеральних штабів і може спілкуватись з відповідним національним керівництвом, якщо це необхідно для виконання його завдань.

Як і Голова Військового комітету, Верховний головнокомандувач ОЗС НАТО в Європі відіграє важливу громадську роль і є головним військовим речником штабу Верховного командування ОЗС НАТО в Європі (SHAPE). Він особисто, а також через своїх працівників, відповідальних за інформування громадськості, підтримує постійний зв'язок з представниками преси та засобів масової інформації, здійснює офіційні візити до держав Альянсу та тих країн, з якими НАТО розвиває діалог, співпрацю і партнерство. Він також відповідає за розвиток військових контактів з країнами-учасницями програми "Партнерство заради миру".

Командування ОЗС НАТО в Європі (ACE)

Верховний головнокомандувач ОЗС НАТО в Європі є вищим військовим командувачем стратегічного командування (SC) НАТО в Європі. Він є чотиризірковим генералом або адміралом США. Штаб

Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі, скорочено - SHAPE знаходиться в містечку Касто, неподалік від Монсу (Бельгія).

Завдання Командування ОЗС в Європі полягає у підтриманні безпеки стратегічної зони, що простягається від північних кордонів Норвегії до півдня Європи (Середземне море включно) і від узбережжя Атлантичного океану до східних кордонів Туреччини. Ця зона охоплює близько двох мільйонів квадратних кілометрів суші, понад три мільйони квадратних кілометрів моря і має близько 320 мільйонів мешканців. У разі виникнення кризи Верховний головнокомандувач ОЗС НАТО в Європі відповідає за здійснення військових заходів, спрямованих на забезпечення захисту, збереження безпеки і єдності командування ОЗС в Європі, діючи в межах повноважень, наданих йому політичним керівництвом НАТО.

До структури командування ОЗС в Європі входять два Головні підпорядкованих командування, загальне керівництво якими здійснює Верховний головнокомандувач ОЗС НАТО в Європі:

Командування ОЗС в Північній Європі (AFNORTH): Бранссум, Нідерланди.

Командування ОЗС в Південній Європі (AFSOUTH): Неаполь, Італія.

Об'єднані збройні сили в Північній Європі (AFNORTH)

Бранссум, Нідерланди

До зони відповідальності AFNORTH входять: Бельгія, Чеська Республіка, Данія, Німеччина, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Польща та Велика Британія. Вона також включає Північне море, Ірландське море, Ла-Манш, Скагеррак, Каттегат, Зунд і Белтс та Балтійське море. Командувачем є німецький або британський чотиризірковий генерал, або адмірал. Підпорядковані йому командування складаються з:

- Двох підпорядкованих командувань:
 - командування об'єднаними військово-повітряними силами в Північній Європі: Рамштайн, Німеччина;
 - командування об'єднаними військово-морськими силами в Північній Європі: Нортвуд, Велика Британія.
- Трьох об'єднаних субрегіональних командувань:
 - командування об'єднаними силами в Центральній Європі: Хайдельберг, Німеччина;

- командування об'єднаними силами в Північно-Східній Європі: Каруп, Данія;
- командування об'єднаними силами в Північній Європі: Ставангер, Норвегія.

Командування об'єднаними силами НАТО в Південній Європі (AFSOUTH)

Неаполь, Італія

AFSOUTH охоплює зону площею приблизно в чотири мільйони квадратних кілометрів, яка включає Грецію. Угорщину, Італію, Іспанію та Туреччину. До неї належать також Чорне море, Азовське море, усе Середземномор'я та атлантичні підходи до Гібралтарської протоки на схід від довготи 7° 23' 48" W, район навкруги Канарських островів та відповідний повітряний простір. Між цим регіоном і зоною AFCENT знаходиться територія Швейцарії та Австрії, які не є членами НАТО. Командувачем є американський чотиризірковий адмірал або генерал. До його командування входять такі підпорядковані командування:

- Два командування родами військ:
 - командування об'єднаними військово-повітряними силами в Південній Європі: Неаполь, Італія;
 - командування об'єднаними військово-морськими силами в Південній Європі: Неаполь, Італія.
- Чотири об'єднаних субрегіональних командування:
 - командування об'єднаними силами в Південній Європі: Верона, Італія;
 - командування об'єднаними силами в Південно-Центральній Європі: Ларисса, Греція;
 - командування об'єднаними силами в Південно-Східній Європі: Ізмір, Туреччина;
 - командування об'єднаними силами в Південно-Західній Європі: Мадрид, Іспанія.

Інші штаби та командування, підпорядковані SACEUR

До структури штабів або командувань, що підпорядковані Верховному головнокомандувачу ОЗС НАТО в Європі та відповідають головним чином за сили реагування, належать:

- штаб авіації сил реагування (RF(A)S): Калькар, Німеччина;
- сили раннього повітряного попередження НАТО (NAEWF): Гайленкірхен, Німеччина;
- корпус швидкого реагування командування ОЗС НАТО в Європі (ARRC): Райндален, Німеччина;
- багатонаціональна дивізія (Центр) (MND(C)): Райндален, Німеччина;
- багатонаціональна дивізія (Південь) (MND(S)): (ще не введена в дію, місцезнаходження ще не визначено);
- військово-морські сили постійного базування в Середземномор'ї (STANAVFORMED);
- сухопутні мобільні сили командування ОЗС НАТО в Європі (AMF(L)): Хайдельберг, Німеччина;
- сили мінної протидії на Півночі (MCMFORNORTH);
- сили мінної протидії в Середземномор'ї (MCMFORMED).

Штаб авіації сил реагування (RF(A)S)

Штаб було створено для сприяння детальному плануванню дій авіації сил реагування. Штаб налічує близько 80 працівників, має Директора - тризіркового німецького генерала авіації.

Сили раннього повітряного попередження НАТО (NAEWF)

Це формування було створено в грудні 1978 року відповідно до рішення Комітету оборонного планування НАТО щодо придбання у власність Альянсу засобів раннього повітряного попередження системи протиповітряної оборони для забезпечення спроможності усіх командувань НАТО здійснювати авіаційне спостереження, командування і управління. Сили раннього повітряного попередження НАТО (NAEWF) є результатом втілення найбільшої закупівельної програми спільного фінансування Альянсу.

Сили раннього повітряного попередження є діючим багатонаціональним формуванням, що складається з двох компонентів: компонента E-3A, до складу якого входять 18 літаків E-3A, що належать НАТО і мають Головну оперативну базу в Гайленкірхені (Німеччина), і компонента E-3D, до складу якого входять сім літаків E-3D, що належать Великобританії і базуються на авіаційній базі Королівських військовоповітряних сил в Уеддінгтоні (Великобританія). Сили забезпечують повітряне спостереження і раннє попередження, що істотно підвищує ефективність командування і управління сил НАТО, оскільки літаки Системи раннього повітряного попередження і управління (AWACS) передають дані спостереження безпосередньо до наземних, повітряних або морських центрів командування і управління. Кожен літак має складне радарне оснащення, що дає змогу виявляти літаки на великих відстанях і над великими за площею територіями.

Корпус швидкого реагування командування ОЗС НАТО в Європі (ARRC)

Корпус швидкого реагування є сухопутним компонентом Сил швидкого реагування командування ОЗС в Європі. Він має перебувати в стані постійної готовності, щоб в разі потреби виконати завдання командування ОЗС в Європі і забезпечити поповнення або підкріплення місцевих сил в разі необхідності. В мирний час його структура складається з 10 дивізій і частин корпусу з 14 держав НАТО, що дає можливість швидко реагувати, коли виникає потреба. Широкий спектр можливостей корпусу дає змогу ефективно використовувати його у реагуванні на різноманітні непередбачені ризики.

Оперативна організація, склад і чисельність корпусу швидкого реагування залежать від особливостей кризової ситуації, її політичного значення, регіону, від наявності і військової спроможності регіональних або місцевих сил. Транспортабельність компонентів корпусу, наявність транспортних засобів, відстані, які треба подолати, потенціал інфраструктури держави, що приймає корпус на своїй території, також відіграють вирішальну роль. Штаб корпусу може розгорнути до чотирьох дивізій та корпусних частин. До складу корпусу входять такі основні компоненти:

- національні дивізії Німеччини, Греції, Туреччини і Сполучених Штатів Америки, а також іспанська дивізія швидкого реагування можуть бути надані на основі спеціальних угод про координацію;

- основні дивізії під проводом однієї з держав: одна британська з італійським компонентом; одна британська з датським компонентом; одна італійська з португальським компонентом;
- багатонаціональна дивізія в Центральному регіоні (MND(C)), до якої входять бельгійські, голландські, німецькі й британські частини;
- багатонаціональна дивізія в Південному регіоні (MND(S)) (ще не задіяна; місце дислокації ще не визначено);
- частини корпусного підпорядкування - переважно британські, але за участі інших членів Альянсу.

Штаб корпусу швидкого реагування є багатонаціональним. Він знаходиться в Райндалені, Німеччина. В мирний час штаб корпусу швидкого реагування знаходиться під командуванням і управлінням Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі (SACEUR), із штабом MND(C) під оперативним управлінням командувача ARRC. Решта дивізій і частин передаються під його оперативне командування тільки після розгортання. Командувачем корпусу швидкого реагування є британський трізірковий генерал.

Штаб ARRC вперше перебрав на себе командування сухопутним компонентом сил втілення миру під проводом НАТО (ІФОР) в Боснії та Герцеговині 20 грудня 1995 року.

Сили негайного реагування (морські)

У складі командування ОЗС в Європі є три угруповання військово-морських сил негайного реагування. Військово-морські сили постійного базування в Середземномор'ї (STANAVFORMED) складаються з есмінців і фрегатів і утворюють ядро багатонаціональних військово-морських сил негайного реагування, підпорядкованих Верховному головнокомандувачу ОЗС НАТО в Європі у періоди напруженості або криз. Дві Постійні військово-морські групи протимінного захисту, MCMFORNORTH та MCMFORMED, постійно забезпечують засоби протимінного захисту (MCM) НАТО і діють переважно у зонах відповідальності AFNORTH і AFSOUTH. Вони перебувають під оперативним командуванням Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі і в разі необхідності можуть розгортатися в межах усієї стратегічної зони НАТО.

Ці сили забезпечують постійну військово-морську присутність НАТО і наочно свідчать про солідарність та єдність Альянсу. Вони є силами стримування, готовими для негайного використання в будь-який момент, і становлять важливу частину оперативної потужності НАТО.

Військово-морські сили постійного базування в Середземномор'ї (STANAVFORMED) були сформовані в квітні 1992 року замість військово-морських сил для дій за викликом у Середземному морі (NAVOC-FORMED), створених у 1969 році. Вони складаються з есмінців та фрегатів, наданих країнами, які мають свої військово-морські сили, що діють в межах Командування об'єднаних збройних сил НАТО в Європі (ACE). Час від часу використовуються також кораблі інших держав-членів НАТО.

MCMFORNORTH замінили військово-морські сили постійного базування в зоні Ла-Маншу (STANAVFORCHAN) в 1998 і складаються з підрозділів тих країн, що входять до північного регіону Європи. Час від часу до них приєднуються також кораблі інших держав.

Мобільні сили командування ОЗС в Європі (AMF)

Ці сили були створені в 1960 році як невелике багатонаціональне формування, спроможне швидко розгортатися для використання в будь-якому регіоні стратегічної зони командування ОЗС в Європі, якому загрожує небезпека. Штаб мобільних сил знаходиться в Хайдельберзі, Німеччина. Головне призначення мобільних сил - демонструвати солідарність держав Альянсу та їх готовність протистояти будь-якій агресії проти будь-якої держави-члена НАТО. Вперше мобільні сили були розгорнуті в січні 1991 року, коли авіаційний компонент цих сил було направлено до південно-східної Туреччини під час війни у Перській затоці для наочного ствердження солідарності НАТО у ситуації потенційної загрози території Альянсу. Сухопутний компонент, що дорівнює бригаді і налічує близько 5 000 осіб, складається з частин, які надають 14 держав НАТО.

Склад мобільних сил було змінено з огляду на нову роль, яку вони повинні відігравати як частина Сил негайного реагування НАТО (IRF). Нині до складу цих сил входять сухопутний (IRF(L)) та авіаційний (IRF(A)) компоненти, у формуванні яких бере участь більшість держав Альянсу.

Верховний головнокомандувач ОЗС в Атлантиці (SACLANT)

Головне завдання SACLANT полягає в тому, щоб під загальним політичним керівництвом Північноатлантичної ради та/або Комітету оборонного планування забезпечувати військову потужність, необхідну для збереження миру, безпеки та територіальної недоторканності країн-членів Альянсу. В разі агресії або її неминучої

загрози SACLANT як верховний головнокомандувач відповідає за здійснення усіх необхідних військових заходів в межах його компетенції та можливостей задля демонстрації солідарності в Альянсі і готовності захистити недоторканність його території; забезпечити свободу судноплавства та економічних комунікацій та зберегти або відновити безпеку своєї зони відповідальності. Як Верховний головнокомандувач НАТО дислокований у Північній Америці SACLANT також відіграє важливу роль у збереженні трансатлантичної ланки між Європою та Північною Америкою. Як і SACEUR, він надає політичному та військовому керівництву НАТО поради з військових питань і в разі необхідності має прямий зв'язок з керівниками оборонних відомств, міністрами оборони та главами урядів країн - членів НАТО.

Штаб Командування ОЗС в Атлантиці (HQ SACLANT) знаходиться в Норфолці, Вірджинія, США.

Командування ОЗС в Атлантиці (ACLANT)

Стратегічна зона цього Командування простягається від Північного полюсу до Тропіку Рака та від прибережних вод Північної Америки до узбережжя Європи і Африки, Португалія включно, але за винятком Ла-Маншу, Британських островів та Канарських островів, які знаходяться в стратегічній зоні Командування ОЗС НАТО в Європі.

НАТО є Атлантичним Альянсом, чий добробут у мирні часи та існування у воєнні залежать від життєво важливих морських комунікацій. Головним завданням ACLANT є сприяти безпеці в Атлантичній зоні, охороняючи морські лінії комунікацій Альянсу, підтримуючи наземні та морські десантні операції, а також забезпечуючи захист розгортання сил ядерного стримування морського базування.

Стратегічна концепція Альянсу, ухвалена главами держав та урядів на Вашингтонському саміті в квітні 1999 року відбиває широкий підхід до безпеки, в якому велика увага надається запобіганню конфліктам та врегулюванню криз. Згідно до цього підходу структура морських сил НАТО адаптується до потреб сучасної ситуації в галузі безпеки з тим, щоб бути спроможною забезпечити цілий спектр заходів, необхідних для реагування на ситуації мирних часів, кризового періоду та у разі конфлікту.

Нова військова командна структура НАТО ліквідує потребу у постійно встановлених межах між командуваннями нижче стратегічного рівня. Існує п'ять головних підпорядкованих командувань, включно з трьома регіональними штабами, які підпорядковані безпосередньо SACLANT для планування та виконання військових заходів та планів Альянсу за часів

миру, криз чи конфліктів, включно із завданнями, які можуть бути дані їм як в межах зони відповідальності ACLANT, так і за її межами в разі потреби.

П'ять головних підпорядкованих командувань:

Регіональне командування у східній Атлантиці (RHQ EASTLANT)

Нортвуд, Велика Британія

Основною місією RHQ EASTLANT є внесок у збереження миру, безпеки і територіальної недоторканності країн - членів Альянсу в межах зони відповідальності ACLANT. Головнокомандувачем у східній Атлантиці (CINCEASTLANT) є чотиризірковий британський адмірал.

CINCEASTLANT має дві відповідальності - як регіональний командувач в структурі командування об'єднаних сил НАТО в Європі (ACE) в якості CINCEASTLANT, та як командувач роду військ в складі CINCNORTH, оскільки він командує об'єднаними військово-морськими силами на півночі (COMNAVNORTH). Функціонування в мережі управління обох верховних головнокомандувачів НАТО дає змогу штабу бути у фокусі військових рухів та спільних морських операцій, до яких залучаються обидва командування.

CINCEASTLANT також відповідає від імені Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Атлантиці за управління та функціонування постійних військово-морських сил в Атлантиці (STANAVFORLANT).

Постійні військово-морські сили в Атлантиці (STANAVFORLANT)

Військово-морські сили постійного базування в Атлантиці (STANAVFORLANT) - це постійна за мирних часів багатонаціональна військово-морська ескадра, що складається з есмінців, крейсерів та фрегатів, які належать різним країнам - членам НАТО. Сили діють, навчаються і тренуються групою, забезпечуючи повсякденну верифікацію існуючих в НАТО морських процедур, тактики та ефективності.

З моменту створення в 1967 році ці сили мають у своєму складі понад 500 кораблів та 150 000 службовців, чоловіків та жінок. Вони кожного року беруть участь у серії запланованих навчань НАТО та окремих країн, які покликані підтримувати бойову готовність та посилювати сумісність. Вони є наочним практичним прикладом солідарності та трансатлантичної співпраці в Альянсі. Нещодавні навчання також продемонстрували

здатність сил виконувати операції з підтримки миру та гуманітарної допомоги за межами традиційної зони відповідальності Альянсу, що відповідає політиці НАТО гарантування безпеки на всю євро-атлантичну територію.

Регіональне командування в західній Атлантиці (RHQ WESTLANT)

Норфолк, Вірджинія

Головним завданням RHQ WESTLANT є внесок у збереження миру, безпеки і територіальної недоторканності країн - членів Альянсу в межах зони відповідальності ACLANT. Головнокомандувачем у західній Атлантиці (CINCWESTLANT)) є чотиризірковий американський адмірал.

Найзначнішою роллю WESTLANT за часів кризи або війни є гарантування безпечного транзиту критично необхідних підкріплень та матеріальних ресурсів з Північної Америки до Європи, які необхідні для підтримки будь-яких сил НАТО, що діють будь де, як в межах зони відповідальності НАТО, так і поза неї.

За мирних часів CINCWESTLANT спонсорує проведення спільних багатонаціональних навчань та заходів в межах Партнерства заради миру (ПЗМ), а також утримує оперативний контроль і надає підтримку силам НАТО, що приписані до командування.

Регіональне командування у південній Атлантиці (RHQ SOUTHLANT)

Лісабон, Португалія

Головною місією RHQ SOUTHLANT є внесок у збереження миру, безпеки і територіальної недоторканності країн - членів Альянсу в межах зони відповідальності ACLANT. Головнокомандувачем у південній Атлантиці (CINCSOUTHLANT) є тризірковий португальський адмірал.

Як командувач ACLANT, що межує з південною частиною командування об'єднаними силами НАТО в Європі, INCSOUTHLANT знаходиться у фокусі військових рухів та спільних морських операцій, що відбуваються на межі між європейським та атлантичним регіональними командуваннями.

Ударний флот в Атлантиці (STRIKFLTANT)

Норфолк, Вірджинія

Командувач ударного флоту в Атлантиці (COMSTRIKFLTANT) - головний підпорядкований Верховному головнокомандувачу об'єднаних збройних сил НАТО в Атлантиці командувач військово-морських сил. Його головною місією є стримування агресії через створення та утримування військово-морської переваги в Атлантиці і забезпечення недоторканності морських комунікацій НАТО. COMSTRIKFLTANT - американський тризірковий адмірал.

Склад сил може бути пристосований до врегулювання кризових ситуацій в міру їх виникнення, надання підтримки авіації, а також морському десанту і морській піхоті і до безпосередньої підтримки наземних та повітряних операцій Командування об'єднаних сил НАТО в Європі. Сили з Бельгії, Канади, Данії, Федеративної Республіки Німеччина, Нідерландів, Норвегії, Португалії, Великої Британії та Сполучених Штатів присутні в цьому флоті. На випадок воєнних дій Ударний флот в Атлантиці може бути доповнений 3 - 4 бойовими групами авіаносців, 1 - 2 спеціальними протичовновими групами, спеціальною десантною групою і приблизно 22 000 голландських, британських та американських морських піхотинців.

Задля забезпечення сумісності сил, що приписані до флоту, і задля вдосконалення процедур командування та управління періодично проводяться навчання НАТО за реалістичних умов.

Об'єднане командування підводних човнів в Атлантиці (SUBACLANT)

Норфолк, Вірджинія

Командувач об'єданого командування підводних човнів в Атлантиці (COMSUBACLANT) є головним радником Верховного головнокомандувача об'єднаних сил НАТО в Атлантиці з питань підводних човнів та підводної зброї. COMSUBACLANT є тризірковим американським адміралом.

SUBACLANT забезпечує координацію для Командування об'єднаних сил НАТО в Атлантиці, а також прямий зв'язок з командуванням об'єднаних сил НАТО в Європі з питань політики і доктрини НАТО щодо підводного флоту. Це в основному координуючий орган, який є головним розробником оперативно-тактичної доктрини підводного флоту для обох стратегічних командувань.

Центр підводних досліджень SACLANT (SACLANTCEN)

Ля Спеція, Італія

Роль і структура Центру підводних досліджень SACLANT, який є невід'ємним елементом головної підпорядкованої командної структури ACLANT, описані у розділі 14 (науково-дослідницька робота і технології).

Регіональна канадсько-американська група планування (CUSRPG)

Регіональна канадсько-американська група планування (CUSRPG) складається з військових представників Канади і Сполучених Штатів. Її функція полягає у координації оборонних зусиль НАТО в регіоні Канади та Сполучених Штатів (CANUS). Для регіону не існує єдиного командувача сил НАТО. Тому управління залежить від існуючих структур канадських та американських збройних сил та Північноамериканського командування оборони повітряного простору, якщо тільки відповідне військове та національне керівництво не прийме рішення про те, що для здійснення такого управління необхідно створити ще один об'єднаний штаб.

Місія CUSRPG полягає у здійсненні військового планування, необхідного для збереження миру, безпеки та територіальної недоторканності регіону CANUS. Вона охоплює діяльність з базування та захисту стратегічних ядерних сил у цьому регіоні; раннього попередження та протиповітряної оборони; захист промислових потужностей та військового потенціалу; захист від воєнних дій, що можуть становити загрозу для безпеки цього регіону.

CUSRPG складається з Комітету начальників штабів (COSC), Комітету регіонального планування (RPC), Робочої групи Комітету регіонального планування (RPC WT), і секретаріату, який знаходиться у Вашингтоні. На засідання RPC можуть запрошуватись спостерігачі з Міжнародного військового штабу НАТО (IMS) та Верховних головнокомандувачів НАТО (SCs).

Начальник Генерального штабу Канади та Голова Об'єднаного комітету начальників штабів США відповідають перед Військовим комітетом НАТО (MC) за координацію питань НАТО в регіоні CANUS, зокрема за підготовку та ухвалення планів оборони регіону CANUS, які передаються на розгляд Голові Військового комітету НАТО; підтримку зв'язків з Головою військового комітету, Верховними головнокомандувачами НАТО та іншими відомствами НАТО в разі необхідності; нагляд за навчаннями та підготовкою в межах НАТО та Партнерства заради миру (ПЗМ) в регіоні CANUS.

РОЗШИРЕННЯ НАТО І ВСТУП НОВИХ ЧЛЕНІВ

Відкритість Альянсу для нових членів головним чином має на меті зміцнення стабільності в усій Європі, а не експансію військового впливу та потужності НАТО чи зміну сутності її оборонної стратегії. Гарантії Альянсу щодо колективної безпеки та його залежність від багатонаціональних структур збройних сил є найкращими засобами досягнення такої мети шляхом розподілу ризиків, відповідальностей та витрат. Відкритість Альянсу та приєднання трьох нових членів у 1999 році, у поєднанні з партнерством і співпрацею в межах ПЗМ, дають змогу спрямовувати військові зусилля на задоволення поточних та майбутніх потреб. Такий підхід передбачає створення більш мобільних та гнучких сил, спроможних сприяти швидкому реагуванню, підсиленню та виконанню інших вимог щодо врегулювання кризових ситуацій. Нові країни-члени будуть брати участь у виконанні усіх місій та завдань НАТО. Спільно з країнами, задіяними до інтегрованої військово-командної структури, вони братимуть активну участь в плануванні, розробці та комплектуванні особовим складом структур збройних сил НАТО.

На саміті у Мадриді в липні 1997 року Чеську Республіку, Угорщину та Польщу було запрошено розпочати переговори з Альянсом щодо вступу. Наприкінці 1997 року було завершено переговори та підписано Протоколи про приєднання. Три нових країни-члена приєдналися до Альянсу в березні 1999 року. Водночас паралельно з політичним процесом як у цих трьох країнах, так і в НАТО, проводиться велика робота, аби допомогти збройним силам Чеської Республіки, Угорщини та Польщі адаптуватися до своєї майбутньої ролі та забезпечити ефективність процесу їхнього приєднання до військових структур Альянсу. Попередні консультації та обговорення, які проходять нині, мають на меті підготувати ці три країни до виконання зобов'язань, передбачених членством в Альянсі, та ознайомити їх з чинною практикою і процедурами. Така підготовча робота допомагає визначити участь кожної з нових країн-членів у структурах НАТО, накреслити шляхи інтеграції та сприяти їхньому залученню до діяльності Альянсу в період підготовки до вступу.

ЗАХОДИ ТА ІНІЦІАТИВИ В МЕЖАХ ПАРТНЕРСТВА ЗАРАДИ МИРУ

У межах загальної ініціативи Партнерства заради миру і, головним чином, в контексті Процесу планування та аналізу сил партнерства (PARP) (див. розділ 4) визначено широке коло військових заходів та ініціатив, спрямованих на подальше зміцнення зв'язків між

НАТО та країнами-партнерами. Такі відносини не обмежуються участю у військових навчаннях і включають, наприклад, можливість навчатися на курсах Оборонного коледжу НАТО в Римі та школи НАТО (SHAPE) в Обераммергау. Країнам - учасникам ПЗМ було також запропоновано представити свої кандидатури для призначення на посади в штабних елементах Партнерства заради миру, розміщених при різних військових штабах НАТО, про що згадувалось раніше, з метою повного залучення партнерів до планування та проведення заходів ПЗМ.

Офіцери з країн-учасниць Партнерства уже виконують міжнародні обов'язки у складі Міжнародного військового штабу НАТО в Центрі координації партнерства (ЦКП) (див. нижче). Також вивчається питання, в якому обсязі можна залучити особовий склад країн-партнерів до планування навчань БООТС, розробки концепцій, доктрин та операцій, а також до роботи в штабах БООТС.

У реалізації багатьох цих ідей уже досягнуто значних успіхів. Близько 20 країн-партнерів взяли участь у навчаннях НАТО з врегулювання кризових ситуацій, проведених 12-18 лютого 1998 року. Ці командно-штабні навчання (тобто такі, що не супроводжувалися розгортанням військ) мали на меті відпрацювання спільних дій НАТО та країн-партнерів для виконання операції з підтримки миру за мандатом ООН у випадку уявної кризи. Друга частина навчань зосереджувалась на участі НАТО та країн-партнерів у ліквідації наслідків матеріальних катастроф.

У всіх цих заходах, як і в співпраці з інших питань, визначених як галузі співробітництва ПЗМ, особлива увага приділяється досягненню більшої прозорості військової діяльності та удосконаленню консультацій і спільних дій.

У проведенні навчань НАТО/ПЗМ, наприклад, у галузі пошуково-рятувальних та гуманітарних місій, а також операцій з підтримки миру, найбільша увага приділяється розвитку необхідного потенціалу і підвищенню готовності країн-учасниць до таких операцій. Водночас поглиблюється і поліпшується їхнє розуміння військових систем та процедур інших країн, задіяних до програми.

Чимало уваги приділяється також принципу багатонаціональності військових штабів та сил, що беруть участь у навчаннях. Це, в свою чергу, полегшило перехід до складніших видів навчань НАТО/ПЗМ із залученням військових формувань вищого рівня. Такий процес виявився обопільно корисним для НАТО та країн-партнерів і збагатив їх цінним досвідом взаємодії у спільних навчаннях.

РОЗШИРЕННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙ ТА СПІВПРАЦІ

Після липневого 1997 року саміту в Мадриді, в руслі розширення консультацій і співпраці та підвищення прозорості було створено ряд нових структур у політичній та військовій сферах.

На додаток до Ради євро-атлантичного партнерства (РЄАП), Постійної спільної ради (ПСР) НАТО -Росія та Комісії НАТО - Україна (КУН), які працюють у цивільній та політичній площині, у різних форматах також проводяться засідання, що дають змогу здійснювати керівництво військовою діяльністю в рамках цих органів багатосторонньої та двосторонньої співпраці. На засіданнях Комітету євро-атлантичного військового партнерства (КЄАВП) країни - члени РЄАП проводять обговорення та обмін думками з військових питань. З метою зміцнення особливих відносин між НАТО та Росією аналогічно було започатковано проведення засідань військових представників та начальників штабів під егідою ПСР (ПСР-ВП/НШ). Подібні засідання проводяться і з Україною на рівні військових представників (ВК/ПК з Україною) та на рівні начальників штабів (ВК/НШ з Україною).

Комітет євро-атлантичного військового партнерства (КЄАВП) проводить як пленарні засідання за участю усіх країн-партнерів, так і засідання в обмеженому складі, на яких обговорюються функціональні та регіональні питання, такі як спільна участь в операціях з підтримки миру. Альтернативно можуть проводитись індивідуальні засідання з однією країною-партнером. Такі зустрічі відбуваються на рівні керівників оборонних відомств (КОВ), як правило, двічі на рік, водночас з проведенням інших засідань КОВ у Брюсселі, або щомісяця на рівні постійних військових представників. Така організаційна схема дає можливість зменшити кількість робочих поїздок керівників оборонних відомств до Брюсселя і заощадити кошти. Усі ці засідання проводяться Головою Військового комітету НАТО.

Засідання Постійної спільної ради (ПСР) НАТО-Росія на рівні начальників штабів/керівників оборонних відомств (ПСР-НШ) відбуваються не менше ніж двічі на рік, водночас з проведенням зустрічей Військового комітету на рівні начальників штабів, весною та восени кожного року.

Кожне засідання проходить за участю керівників оборонних відомств країн - членів НАТО, Верховних головнокомандувачів НАТО та військових представників Росії. Засідання постійної сесії ПСР-ВП за участю військових представників, що базуються в Брюсселі, проводяться частіше - як правило, раз на місяць.

Як зустрічі керівників оборонних відомств, так і засідання Постійної сесії проходять за спільним головуванням трьох представників: Голови Військового комітету, керівника оборонного відомства однієї з країн НАТО або одного з військових представників НАТО, що базуються в штаб-квартирі Альянсу в Брюсселі, та військового представника Росії. На цих засіданнях Альянс по чергово і з терміном в три місяці представляють країни НАТО.

Під час засідань на рівні керівників оборонних відомств та постійних представників троє співголів поділяють головування по кожному з питань порядку денного. Порядок денний кожного засідання узгоджується спільно Міжнародним військовим штабом НАТО та представництвом Росії, після чого ухвалюється кожним із трьох співголів.

Зустрічі між Військовим комітетом та Україною на рівні керівників оборонних відомств відбуваються не менше ніж двічі на рік і також проводяться водночас з іншими засіданнями такого рівня. У зустрічах беруть участь керівники оборонних відомств країн НАТО, Верховні головнокомандувачі НАТО та представник України. Проводить засідання голова Військового комітету. Спільні засідання Військового комітету та України на рівні військового представника також відбуваються двічі на рік.